

АРАЛЫКТАН ОКУТУУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫН ШАРТЫНДА СТУДЕНТТЕРДИН ӨЗ АЛДЫНЧА ТААНЫП БИЛҮҮСҮН УЮШТУРУУ

Организация самостоятельной познавательной деятельности студентов в условиях дистанционных образовательных технологий Organization of independent cognitive activity of students in the conditions of distance learning technologies

Аннотация: Макалада студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн уюштурууда, аралыктан окутуу технологиясынын колдонулушунун мүмкүнчүлүктөрү жана артыкчылыктары, окутуучунун студенттердин окуу таануу ишмердүүлүгүн уюштурулушун даярдоо жана аны жүргүзүүсү каралган. Аралыктан окутуу технологиясынын теоретикалык негиздерине, каражаттарына, усулдарына, формаларына жана аралыктан окутуу компетенттүүлүгүнүн калыптанышына жана студенттердин таанып билүү ишмердүүлүгүнүн активдештирүүгө талдоо жүргүзүлгөн.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности и преимущества применения дистанционных технологий в образовательном процессе с целью развития самостоятельной познавательной деятельности студентов. Анализируется связь самостоятельной работы, самостоятельности и самообразования, определяется их место в условиях дистанционного обучения. Рассматриваются теоретические основы дистанционного обучения, его средства, методы, формы, а также подходы к организации самостоятельной работы студентов в процессе дистанционного обучения.

Annotation: The article discusses the possibilities and advantages of the use of distance technologies in the educational process in order to develop students' independent cognitive activity. The relationship of independent work, independence and selfeducation is analyzed, their place in distance learning is determined. The theoretical foundations of distance learning, its means, methods, forms, as well as approaches to the organization of students' independent work in the process of distance learning are considered.

Урунттуу сөздөр: аралыктан окутуу технологиясы; өз алдынча таанып билүү; студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн уюштуруу.

Ключевые слова: технология дистанционного обучения; самостоятельная познавательная деятельность; развитие самостоятельной познавательной деятельности студентов.

Keywords: distance learning technology; independent cognitive activity; the development of self-cognitive activity of students.

Акыркы мезгилде билим берүү системасы олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болууда. Негизинен бул көрүнүш, окутуунун салттык ыргагы жана жаңы билимдин токтоосуз өсүү тенденциясынын ортосундагы олуттуу карама–каршылыктарды аныктоо менен байланыштуу. Бул карамакаршылыктарды чечүү максатында, окутууну уюштурууда жаңы маалыматтык технологияларды колдонууга негизделген инновациялык формалар пайда боло баштады жана компьютердик техника, заманбап маалыматтык технологиялардын билим берүү системасында колдонулушу тынымсыз өсүүдө. Жогорку окуу жайларындагы билим берүү системасынын максаты, билим берүүнүн жаңы парадигмаларынын негизинде окутууну маалымат берүү денгээлинен, болочок адистин кесиптик жактан калыптанышын башкаруу денгээлине өзгөртүү болуп эсептелинет. Бул процессте чоң ролду, азыркы коомдун суроо талаптарына жооп берген, билим берүү системасын сапаттуу түрдө өзгөртө алган жаңы маалыматтык системалар ээлейт.

Мындай формалардын бири болуп, билим берүү практикасына, окуу-тарбия принциптерине жана методдоруна жаңы технологиялардын колдонулушун негиздеген аралыктан окутуу технологиясы эсептелинет. Аралыктан окутуунун дүйнөдө кеңири жайылышы кокустук эмес. Бул көрүнүш төмөнкү бир канча объективдүү жана субъективдүү шарттар менен негизделген: байланыш мейкиндигин кенейтүү мүмкүнчүлүгү; окутуучу менен студенттин өз ара байланышынын ийкемдүү

инфраструктурасынын түзүлүшү; окутуудагы керектүү маалыматтарды колдонууда компьютердин, теле-видеокаражаттарынын жардамы менен чексиз мүмкүнчүлүктөрдүн камсыздалынышы [2].

Аралыктан окутуу – бул студентти алдын ала түзүлгөн билим берүү ресурстарына багыттоо аркылуу окуу процессин иш жүзүнө ашыруучу билим берүү технологиясы деп айтсак да туура болот.

Ошондой эле, аралыктан окутуу технологиясы келечектеги адистин кесипкөйлүк компетенттүүлүгүнүн калыптанышына жана студенттердин таанып билүү ишмердүүлүгүнүн активдештирүүсүнө багытталган окутуу программаларын түзүүдө кенен мүмкүнчүлүктөрдү берет.

Азыркы мезгилдеги педагогиканын жана методологиянын өнүгүүсү жаны педагогикалык технологияларды жаратуу менен ишке ашууда. Мындай жаны технологиялардын бири болуп, маалымат (компьютердик) технологиясы болуп саналат (дүйнөлүктүлде ИТ технология).

ИТ технологияларды пайдалануу менен окутуунун бардык методдорун өз ичине камтыган активдештирилген сабактардын моделдери түзүлүп, интерактивдүү окуу процесси уюштурулат [1].

Компьютердик технологияларды колдонуу менен окутуу процессин уюштуруунун ар кандай түрлөрү, жаңы технологиялары ойлонулуп табылган, мисалга алсак:

1. Компьютердик видеоконференциялар, аудио, вебинарлар;
2. Виртуалдык лабораториялык жумуштар, демонстрациялар;
3. Интернет сабактары (чат, веб - сабактары);
4. Компьютердик экзамен, тест;
5. Электрондук мультимедиялык окуу китептери, электрондук китепкана ж.б.у.с.

Окутуу процессиндеги ИТ технологиялар – азыркы мезгилдеги өзүн өзү актаган эң алдынкы технологиялардан болуп эсептелет жана аралыктан окутуу технологиясынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат [4].

Аралыктан окутуу технологиясынын негизи болуп, студенттердин өз алдынча иштөөсүнүн өзөгүн түзгөн аң-сезим жана окуудагы активдүүлүк принциптери саналат. Бирок, бул принциптерди аралыктан окутуу технологиясынын окуу-тарбия процессинде практикалык түрдө ишке ашырууда неизги кыйынчылык болуп, анын массалык билим берүү практикасындагы декларацияланган мүнөзү эсептелинет [6].

Билим берүү системасынын консервативдүү мүнөзүнө карабастан, аны заманбап коммуникативдик жана маалыматтык технологияларга негизделген реформалоо жана активдүү түрдө билим берүүнүн жаңы моделдерин ишке ашыруу керектиги эч кимди күмөн санатпайт.

Маалыматтык жана коммуникациялык технологияларды колдонуунун жардамы менен студенттин жекече моделине багытталган окутууну уюштуруу мүмкүн. Мунун себебинен, аралыктан окутуу технологиясын, билим берүү системасында окутуунун жаңы парадигмаларын практикалык түрдө ишке ашыруучу эксперименттик аянтча катары карасак болот.

Ошондой эле, акыркы жылдардагы окумуштуулар тарабынан аткарылган психологиялык педагогикалык изилдөөлөр, окуу-тарбия процессинин эффективдүүлүгү студенттердин өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүнөн түздөн-түз көз каранды экендигин далилдейт [5].

Аралыктан окутуу технологиясы билим берүүдө ар түрдүү методдорго жана каражаттарга ээ болуу менен маалыматтык технологиялар тарабынан студенттерге чексиз мүмкүнчүлүктөрдү сунуштайт.

Кыргызстандагы аралыктан окутуу технологиясын, билим берүү тармагын реформалоонун технологиялык элементтерин камтыган инновация катары карасак болот. Бирок, бул системада да жалпы билим берүү практикасына мүнөздүү болгон карама-каршылыктар орун алган:

- билим берүүдөгү жаңы технологияларды активдүү колдонуу зарылчылыгы жана педагогдордун көбүнүн аларды колдонуудагы практикалык даярдыгы жоктугу;
- студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн активдештирүүдө билим берүүнүн жаңы технологияларынын чексиз мүмкүнчүлүктөрү жана адистерди даярдоодо ал мүмкүнчүлүктөрдүн жетишсиз колдонулушу.

Маалыматтык ресурстарды, жаңы технологияларды колдонуу, өнүктүрүү жана аларды колдонуу, керектүү юридикалык документтердин жана жоболордун жетишсиздик көйгөйлөрүнө кабылууда. Ошондой эле, жогорку окуу жайлардын маалыматтык жана техникалык жактан жетишсиз жабдылышы, окутуучулар составынын маалыматтык ресурстарды даярдоо көйгөйлөрү,

керектүү окуу методикалык куралдардын электрондук версияларынын жоктугу да аралыктан окутуу технологиясынын мүмкүнчүлүктөрүн чектейт десек болот. Бирок, ага карабастан билим берүүнүн жаны формасы болгон аралыктан окутуу технологиясы прогрессивдүү мүнөзгө жана зор потенциалга ээ десек болот.

Билим берүүдө жаны багытка өтүүдө студенттерди сапаттуу даярдоонун кепилидиги болгон айрым шарттардын аткарылышы талап кылынат, алар заманбап маалыматтык-билим берүү комплекстери, өнүккөн окуу методикалык жана материалдык-техникалык база. Студенттердин окуу методикалык адабият менен жетиштүү камсыз болушу, ийгиликтүү билим берүүнүн негизги шарты болуп эсептелинет [7].

Көптөгөн окумуштуулардын психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрү, окуу тарбия процессинин натыйжалуулугу студенттердин өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүнөн көз каранды экендигин тастыктайт.

Аралыктан окутуу технологиясы келечектеги кесип ээлеринин кесиптик компетенцияларынын калыптанышына, өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүн активдештирүүгө багытталган түрдүү каражаттарга жана окутуу методдоруна ээ.

"Таанып билүү ишмердүүлүгүн активдештирүү" түшүнүгү окуу процессинде окутуучунун функциясы, ал эми "активдүү таанып билүү ишмердүүлүгү" – дидактикалык процессте студенттин функциясы болуп саналат.

Аралыктан окутуу технологиясында окутуучунун ишмердүүлүгү чон мааниге ээ. Окутуучунун милдети, студенттердин билим берүү системасына толук киришүүсүнө жол көрсөтүү, интеллектуалдын өсүүсүн камсыз кылуу жана өз алдынча окуп билим алуукөнүмдөрүн калыптандыруу.

Окутуучу студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн активдештирүүгө, өз алдынча маалымат издөөгө, аны иштеп чыгууга, кабыл алууга жана колдонууга көмөк көрсөтүү керек. Окутуу процессинин мүнөзү катары студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн активдештирүү денгээлдери окутуучунун практикалык иши үчүн маанилүү. Аралыктан окутуу технологиясынын негизги принциптери студенттин өз алдынча иштөө көнүмдөрүн өнүктүрүү.

Аралыктан окутуу технологиясын колдонууда эрежеге ылайык, студент менен окутуучунун түздөн түз байланышы чектелген. Ага электрондук окуу материалдары гана жеткиликтүү, көп учурда мугалим менен электрондук почта аркылуу гана байланыша алат. Окутуучунун ролу сабак өтүүдө бир кыйла өзгөрүүгө учурайт. Анын милдети баштагыдай студенттерге билимин көрсөтүү эмес, студенттин өз алдынча таанып билүүсүн башкаруу үчүн электрондук окутуу чөйрөсүн түзүү [3].

Аралыктан окутуу технологиясын колдонууда, салттык билим берүү системасынын өзгөрүшү жана салттык педагогикалык шарттарынын жоктугу, окутууну уюштурууда классикалык жана заманбап дидактикалык принциптердин сактоону талап кылат. Аралыктан окутуу технологиясын шартында, студенттердин көптөгөн маалымат булактарын колдонууга мүмкүнчүлүгү бар, анын жеке өзгөчөлүктөрүнө ыңгайлашкан билим траекториясын түзүүгө көмөк көрсөтүү зарыл.

Аралыктан окутуу технологиясын шартында студенттердин өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүн натыйжалуу уюштуруу үчүн төмөнкү дидактикалык принциптер чон мааниге ээ:

- Билим берүүнүн мазмунун жекече мамиле принциби. Аралыктан окутуу технологиясын шартында билим берүү ресурстарын таркатууга чек дээрлик жоголуп, ар бир студенттин мүмкүнчүлүк алуусу билим берүүнүн мазмунун ролун өзгөрөт.

- Маалыматтын көлөмүнүн көбөйүшү жана жеткиликтүүлүгүнүн жогорулашы- студенттин тандоо мүмкүнчүлүгүн кенейтет. Ар бир студент өз программасын тандап, билим берүү чөйрөсүндөгү кыймыл траекториясын түзө алат.

- Билим берүүнүн жыйынтыгын баалоодо, коюлган максатка шайкеш келүү принциби. Билим берүү системасында жаны маалыматтык технологияга (интернет, телекоммуникация, компьютердик технологияга) өтүүдө адаттагы педагогикалык ишмердүүлүк талапка ылайык жаны өзгөрүүлөргө туура келери аныкталат.

Жыйынтык:

1. Аралыктан окутуу технологиясынын негизги мүмкүнчүлүктөрү жогорку окуу жайда колдонулган билим берүүнүн салттуу формаларынан алда канча жогору турат, анткени бир эле учурда окутуунун ар түрдүү формаларын жана каражаттарын камтыйт.

2. Аралыктан окутуу технологиясы чон көлөмдөгү маалыматты тез кабыл алуу жана талдоого мүмкүнчүлүк берет, бул көрүнүш илимий техникалык прогресстин интенсивдүү өсүү шартында чон мааниге ээ.

3. Аралыктан окутуу технологиясын колдонууда, студенттердин өз алдынча таанып билүүсүнөркүндөтүү үчүн көптөгөн каражаттар бар (анын ичинде техникалык). Андыктан студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн уюштурууда жана башкарууда окутуучунун ролу чон мааниге ээ болот.

Колдонулган адабияттардын тизмеси

1. Полат Е.С. Дистанционное обучение: Учебное пособие, -М.: Гуманит. Изд. Центр ЛАДОС, 1998.
2. Капуста Л.В., Литвиненко А.М. Исследование и анализ основных особенностей, достоинств и недостатков дистанционного обучения.
3. Омуров Н.К., Маданбеков Н.Ж., Саткыналиев Т.Т. Методические рекомендации по разработке электронного учебно-методического комплекса дисциплины для системы дистанционного обучения. КГУСТА. Бишкек 2013.
4. Гореткина Е. Дистанционное образование: новые подходы — новые проблемы / Е. Гореткина // PC Week. - 2014. - № 6
5. Подгребельная Н.И. Педагогические условия активизации познавательной деятельности студентов в системе дистанционного обучения: Автореф. канд. дис. Ставрополь, 2001.
6. Сыдыкова М.Б. Технология организации самостоятельной работы студентов. Известия КАО. Бишкек 2014. №1 (29). С. 17-20.
7. Рыблова А.Н. Самостоятельная познавательная деятельность студентов: пути и-и и руководства: Автореф. канд. дис. Саратов, 1997.

Рецензент: Талыпов К.К. – кандидат технических наук, доцент КГУСТА им. Н. Исанова